

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Svájci
Hozzájárulás

A FÜLÖPSZÁLLÁS – SOLTSZENTIMRE – CSENGŐDI LÁPOK

kiemelt jelentőségű különleges
természetmegőrzési terület
(HUKN20013)

Natura 2000 fenntartási terve

VÉGLEGES VÁLTOZAT

Készült

A fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken
(Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8)
című projekt megvalósításának keretében.

2016. február

KÖRTÁJ
TERVEZŐ IRODA KFT.

Impresszum

Készült **A Fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken (Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8) című projekt** megvalósításának keretében, a 275/2004. korm. rendelet előírásai és egyéb szakmai útmutatók alapján.

SZAKMAI VEZETŐK

Projektvezető: Tóth Péter (MME)

Szakmai témafelelős: Podmaniczky László (SZIE TTI)

Szakmai témakoordinátor: Faragóné Huszár Szilvia (LLTK Nonprofit Kft.)

Kommunikációs felelős: Kovács Eszter (SZIE TTI)

Pénzügyi felelős: Jeney Zsuzsa (SZIE TTI)

VEZETŐ TERVEZŐ

Králl Attila (természetvédelmi szakértő)

SZAKMAI KÖZREMŰKÖDŐK

A fenntartási terv szakmai tartalmának összeállítása:

Élőhelytérképezés és élőhely-jellemzések: Horváth András és Király Gergely

Mezőgazdaság és vízgazdálkodás: Rezneki Rita és Varga Csaba

Halfajok felmérése és kezelési javaslatok: Szentes Katalin, Müller Tamás, Staszny Ádám

Vadállomány, vadgazdálkodás: Szemethy László, Heltai Miklós

Madárállományok felmérése, madárvédelmi kezelési javaslatok: Nagy Zsolt, Nagy Károly

Kételtűek és hullók felmérése és kezelési javaslatok: Halpern Bálint

Védett növényfajok és vonatkozó kezelési javaslatok: Házi Judit és Penksza Károly

Botanika, tájökológia kezelési javaslatok: Bíró Marianna, Molnár Zsolt

Környezeti-társadalmi adatgyűjtés; a fenntartási tervezés folyamatának társadalmi egyeztetése:

Fabók Veronika, Kalóczkai Ágnes, Kovács Eszter, Margóczy Katalin, Mihók Barbara

További közreműködők: Bankovics András, Dóka Richárd, Gyurita István, Kurmai Péter, Lóránt Miklós, Németh Ákos, Pigniczki Csaba, Sági Tamás, Sipos Ferenc, Vadász Csaba

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönjük a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság szakmai közreműködését, köszönetünket fejezzük ki továbbá a Bács-Kiskun megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóságának és az Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóságnak a fenntartási tervhez fűzött értékes szakmai megjegyzésekért és a rendelkezésünkre bocsátott dokumentumokért. Köszönjük a mező- és erdőgazdálkodók, a vadgazdálkodók és a halastavi gazdálkodók aktív közreműködését, észrevételeit és tanácsait.

SZERKESZTETTE

Gallai Zsófia (KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.)

A TÉRKÉPEKET ÉS A TÉRINFORMATIKAI ELEMZÉSEKET KÉSZÍTETTÉK

Skutai Julianna és Molnár Dániel (SZIE TTI GISstudio)

NYELVI LEKTOR

Székely Anikó

NYOMDAI KIVITELEZÉS

Printorg Kft.

ISBN-SZÁM

978-963-269-564-8

2016. február

Tartalom

BEVEZETÉS	07
I. A NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV KÉSZÍTÉSÉT MEGALAPOZÓ DOKUMENTÁCIÓ	09
1. A tervezési terület alapállapot-jellemzése	10
1.1. Környezeti adottságok	10
1.1.1. Éghajlati adottságok	10
1.1.2. Vízrajzi adottságok	10
1.1.3. Talajtani adottságok	10
1.2. Természeti adottságok	11
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek	12
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	12
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	12
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős növény- és állatfajok	13
1.3. Területhasználat	14
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás	14
1.3.2. Területhasználat és kezelés	15
II. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV	19
1. A terület azonosító adatai	20
1.1. Név	20
1.2. Azonosító kód	20
1.3. Kiterjedés	20
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	20
1.5. Érintett települések	21
1.6. Egyéb védettségi kategóriák	21
1.7. Tervezési és egyéb előírások	22
2. Veszélyeztető tényezők	23
3. Kezelési feladatok meghatározása	29
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	29
3.2. Kezelési javaslatok	30
3.2.1. Élőhelyek kezelése	34
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés	39
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	39
3.2.4. Kutatás, monitorozás	39
3.3. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer	40
FELHASZNÁLT IRODALOM	41

Bevezetés

A Natura 2000 területek az európai közösségi jelentőségű, ritka és veszélyeztetett fajok, illetve élőhelyeik hálózatát alkotják. Kijelölésük célja a közösségi szinten kiemelt fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fejlesztése, illetve helyreállítása. A védelem céljait az Európai Unió két irányelvében határozta meg, amelyekben egyben kötelezi is a tagországokat a Natura 2000 hálózat lehatárolására. Magyarországon 2004-re 512 db, összesen közel 20000 km² (2 millió ha) kiterjedésű Natura 2000 területet jelöltek ki. Ezzel hazánk, a pannon biogeográfiai régió tagjaként jelentős mértékben járul hozzá Európa természeti értékeinek megőrzéséhez.

A hazai Natura 2000 területek kijelölését az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) sz. kormányrendelet határozza meg, a területek helyrajzi szám szerinti kihirdetése pedig az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 45/2006. (XII.8.) sz. KvVM rendeletben található.

Az irányelvek céljainak teljesítése érdekében a tagállamok a Natura 2000 területekre fenntartási terveket készítenek. Ezekben egyebek között rögzítik a természetvédelmi célkitűzéseket és a területhasználókkal együtt kialakított kezelési előírásokat, javaslatok formájában. Ezek alapját képezhetik az egyes területeken igényelhető agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseknek, amelyek az aktuális agrár-környezetgazdálkodási jogszabályokban jelennek meg. A fenntartási terv azonban földhasználati szabályokat nem állapít meg.

2012. nyarán a Svájci-Magyar Együttműködési Program támogatásával, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) vezetésével és a Szent István Egyetem (SZIE), valamint a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpontjának (MTA-ÖK) részvételével program indult a hazai Natura 2000 területek állapotának alaposabb megismeréséért és természeti értékeinek megőrzéséért. A „*Fenntartható természetvédelem a magyarországi Natura 2000 területeken*” című projekt célja, hogy hosszútávon kedvező természetvédelmi helyzetet teremtsen a Natura 2000 területeken, természetvédelmi, gazdasági és társadalmi szempontból is a fenntarthatóságot szolgáló kezelési javaslatok kidolgozásával.

A projekt fókuszpontjában a gyűjtött biotikai adatokra alapozott, a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek hosszú távú megőrzését és javítását szolgáló intézkedések kidolgozása és tesztelése áll. A projekt során a témában jártas kutatók módszertani fejlesztést végeztek egyes adathiányos növény- és állatfajok, élőhelyek, ökológiai faktorok (vadhatás, holtfa) teljesebb megismerésére, és tesztelik ezeket a módszereket.

Emellett a projekt keretében – kiskunsági és mátrai területeken – fenntartási tervek is készültek. Jelen dokumentum a kiskunsági különleges madárvédelmi terület, valamint az ezzel átfedésben lévő természetmegőrzési területek alapvető madárvédelmi, illetve élőhelyvédelmi szempontú kezelési javaslatait foglalja össze.

Jelen dokumentáció a projekt keretében vállalt kiskunsági Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási terv – terjedelmi okok miatt – szerkesztett (rövidített), de egyeztetések utáni változata. A tervi anyagrészt 2015-ben egyeztetési anyagként megkapták az országos és területi illetékességű érintett szervezetek, valamint gazdálkodók, véleményezés céljából. A teljes (tervi és megalapozó anyag) változat a projekt keretében fejlesztett honlapon érhető el: **www.naturaterv.hu**.

A fenti honlapon nemcsak az elkészült tervek tekinthetők meg, hanem a program „gazdálkodói modul” menüpontján keresztül lehetőség van arra is, hogy egy adott üzem területére vonatkozóan, egyfajta üzemi fenntartási tervet készítsenek az ez iránt érdeklődők.

Kolon archívum

Sömörös kosbor

I.

A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot-jellemzése

1.1. KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK

A Fülöpszállás-Soltszentimre-csengődi lápok kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjtT) Bács-Kiskun megyében, Kecskemét várostól nyugatra található, Akasztó, Csengőd, Fülöpszállás, Soltszentimre határában. A terület jellege lápi-mocsári, főként gyepes vegetációval borított. Összkiterjedése 3122,99 hektár.

Természetföldrajzi beosztás szerint a terület északi része a Solti-sík, a déli a Kiskun-sági homokhát kistájakhoz tartozik.

A terület alapvetően síkság jellegű, északon ártéri szintű síkság, délen szélhordta homokkal fedett hordalékkúpsíkság.

1.1.1. ÉGHAJLATI ADOTTSÁGOK

A Fülöpszállás-Soltszentimre-csengődi lápok területére a mérsékelt meleg és száraz éghajlat a jellemző. Az évi napsütéses órák száma 2000-2030 körüli, nyári összege közel 780-800 közé tehető, a téli 180-190 óra között van.

Az évi középhőmérséklet 10,3-10,5 °C. Évente közel 200 napon át, április 2-4. és október 20. között a napi középhőmérséklet általában 10 °C felett van. Április 4. körül a fagyok már megszűnnek, és 208 nap után október 23. és 30. között jelentkeznek újra. A legmelegebb nyári napok maximum hőmérsékleteinek sokévi átlaga 34°C, a leghidegebb téli napok minimumainak átlaga -16 – 17 °C.

A csapadék évi összege 520-550 mm, a vegetációs időszakban 310-320 mm. A hótakarós napok átlaga 30-32, az átlagos maximális hóvastagság 19-20 cm. Az ariditási index 1,30-1,35.

Az ÉNy-i az utalkodó szélirány, az átlagos szélesség 2,5-3,0 m/s.

Az időjárási elemek közül a magyarországi átlaghoz viszonyítva kevés csapadék fejt ki a legjelentősebb hatást a térség vegetációjára.

1.1.2. VÍZRAJZI ADOTTSÁGOK

A Natura 2000 terület a Duna-völgyi-sík és Homokhátság találkozási vonalában, a Duna-völgyi-főcsatorna keleti oldalán helyezkedik el. Gyér lefolyású, vízhiányos terület, amelyen a Homokhátság felé vezető csatornák haladnak át. Nyílt vízfelületű állóvizek nincsenek, a mélyebben fekvő, lefolyástalan részek elláposodtak. A mesterséges medrek jellemzően trapéz szelvényűek. Jelentősebb csatornák a Kolon-tói (III.) - övcsatorna, a Kiscsengődi (XVI.) - csatorna és XIV. csatorna. A talajvíz mélysége általában 2 méter körül alakul. A talajvíz kémiai jellege jellemzően kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos, magas keménységű.

A területen artézi kutak működnek, amelyek jellemzően 100 méteres mélységből hozzák felszínre a rétegvizet. Ezek a vizek is kemények és magas vastartalmúak. A felszínközeli vizeket és a csatornákat is veszélyezteti a települési szennyvíz. A csatornák vízminősége emiatt egyes mutatók szerint gyakran III. osztályú.

A természetmegőrzési terület az Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatósághoz tartozik, a Dunamenti és Kiskunsági Vízgazdálkodási Társulat és a Homokhátsági Vízgazdálkodási Társulat kezeli a vízügyi létesítményeket.

1.1.3 TALAJTANI ADOTTSÁGOK

A térségre a löszös, üledékes alapkőzet jellemző. A kjTT keleti peremén előfordulhatnak glaciális és alluviális üledékek is.

A terület legnagyobb részén lápos réti talajok találhatók. Az északi részeken szolonyeces réti talajok, a délieken réti talajok, a keleti szegély mentén néhol humuszos homoktalajok fordulnak elő.

Talajtípus neve	HUKN20013	
	Terület (ha)	Terület (%)
Futóhomok	2.74	0.09%
Humuszos homoktalajok	269.85	8.64%
Szolonyeces réti talajok	580.35	18.58%
Réti talajok	185.34	5.93%
Lápos réti talajok	2084.71	66.75%
Összesen	3122.99	100.00%

A lápos réti talajok mechanikai összetétele, alapköze változatos. Lössös és alluviális alapközen egyaránt előfordulnak. Termékenységük 30-60 (int.). A réti talajok homok öntésagyagon és homokos vályog mechanikai összetételű alapközen fordulnak elő, melyek termékenysége is nagyon változatos (int. 25-70).

1.2. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

A Fülöpszállás-Soltszentimre-Csengődi lápok kJTT térsége florisztikailag a Pannóniai flóratartomány (Pannonicum), Alföld flóravidéke (Eupannonicum), Duna-Tisza köze flórajrásába (Praematricum) tartozik.

A Fülöpszállás-Soltszentimre-Csengődi lápok lápi jellege a területre jellemző sajátos vízáramlási viszonyoknak köszönhető. A homokhátságból és távolabbról eredő felszín alatti vizek itt a felszínre kerülnek, de folyamatosan tovább áramlanak, nem töményed-

nek be, és ezért lápi jellegű élőhelyek alakulnak ki (Bíró és mts. 2007). A mélyedésekben, amelyek főleg ősi, levágódott folyómedrek, szerves anyaggal (tőzeggel) feltöltődő pangóvizes lápok, rétlápok hoztak létre, és zsombékosok, bozótosok magassásosok voltak itt a hidrológiai beavatkozások előtt (Molnár és Varga, 2006). A csatornázások hatására a lápok területe töredékére zsugorodott. A kiszáritott területeket fölszántották vagy beerdősítették. Szerencsére maradt valami a lápvilágból is, ma is találunk még zsombékosokat, orchideákban gazdag lápréteket és rétből fejlődött sztyeppréteket is.

A Fülöpszállás-Soltszentimre-csengődi lápok kJTT közösségi jelentőségű élőhelytípusainak összefoglaló táblázata.¹

Natura 2000 jelölő élőhely kódja és neve	ÁNÉR 2011 kód és név	Terület (ha)	Arány (%)
6260* Pannon homoki gyepek	H5b – Homoki sztyepprétek	51,67	1,65%
6410 Kékperjés láprétek	D2 – Kékperjés rétek	118,34	3,79%
6440 Ártéri mocsárrétek	D34 – Mocsárrétek	917,96	29,39%
91E0* Puhafás ligeterdők, éger- és kőris-ligetek, illetve láperdők	J2 – Láp- és mocsárerdők	37,34	1,20%
Közösségi jelentőségű élőhely		1125,31	36,03%
Nem közösségi jelentőségű élőhely		1997,68	63,97%
Összesen:		3122,99	100,00%

¹ Az ÁNÉR élőhely-kategóriák és a Natura 2000 jelölő élőhelytípusok megfeleltetését a Böllőni- Molnár-Kun (szerk.) Magyarország Élőhelyei – ÁNÉR 2011 című kötet alapján végeztük.

1.2.1. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÉLŐHELYEK

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás (A-D)
6260*	Pannon homoki gyepek	B
91E0*	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	A
6210	Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik	B
6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)	A
6440	Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> társuláshoz tartozó mocsárrétjei	B
7230	Mészkedvelő üde láp- és sásrétek	A

1.2.2 A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ NÖVÉNYFAJOK

Irányelv melléklete (II., IV., V.)	Faj név	Populáció (országos állományhoz viszonyított arány) (A-D) (csak az I. mellékleteseknél)
II.	Kisfészekű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)	C

1.2.3 A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÁLLATFAJOK

Irányelv melléklete (II., IV., V.)	Faj név	Populáció (országos állományhoz viszonyított arány) (A-D)
II.	Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	C
II.	Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	C
II.	Dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>)	C
II.	Lápi póc (<i>Umbra crameri</i>)	C
II.	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>)	C
II.	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>)	C
II.	Vérű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)	C
II.	Vidra (<i>Lutra lutra</i>)	D
II.	Ürge (<i>Spermophilus citellus</i>)	?
II.	Skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>)	?

1.2.4. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ EGYÉB JELENTŐS NÖVÉNY- ÉS ÁLLATFAJOK

A fenntartási tervekben a közösségi jelentőségű fajokon (ezen belül a jelölők kiemelten) kívül még azok a fajok is helyet kapnak, amelyek közösségi jelentőségűeknek nem minősülnek, de kezelési szempontból jelentősek, általában hazai védett, illetve nem védett fajok. Válogatási szempont, hogy sok, nem közösségi jelentőségű faj rendelkezik olyan speciális élőhelyi igénnyel, területkezeléssel

kapcsolatos érzékenységgel, illetve biogeográfiai jelentőséggel, amit a kezelési irányelvek megfogalmazása során figyelembe kell venni. Ezek a legtöbb esetben fokozottan védettek, illetve védettek, de előfordul, hogy mindenféle védetség nélküli indikátor fajok is kerülnek a listába.

Az alábbi listában a terület kimelt természeti értékeit jelentő madárfajokat nem szerepeltettük; ezekkel kapcsolatban részletes leírás található a kezelési egységeknél, illetve a Kiskunsági szikes tavak és az Őrjegi Turjánvidék (HUKN10002) KMT fenntartási tervében.

Magyar név	Tudományos név	Védettség (V, FV)	Jelentőség
Szibériai nőszirm	<i>Iris sibirica</i>	V	Lápréti karakterfaj
Hússzínű ujjaskosbor	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	V	Láp- és mocsárrétek faja
Kornistárnics	<i>Gentiana pneumonanthe</i>	V	Láprétek karakterfaja
Sárga nőszirm	<i>Iris pseudacorus</i>	V	Mocsarak, mocsárrétek faja
Mocsári lednek	<i>Lathyrus palustris</i>	V	Mocsár- és lápréti faj
Pókbangó	<i>Ophrys sphaegodes</i>	FV	Láprétek és homoki gyepek faja
Mocsári kosbor	<i>Orchis laxiflora</i> ssp. <i>palustris</i>	V	Üde gyepek: mocsár- és láprétek karakterfaja
Vitéz kosbor	<i>Orchis militans</i>	V	Láp- és homoki réteken fordul elő
Mocsári kardvirág	<i>Gladiolus palustris</i>	V	Mocsárréti faj
Poloskaszagú kosbor	<i>Orchis coriophora</i>	V	Szikes gyepek és száraz (homoki/lösz) gyepek átmeneti zónájának faja
Rostostövű sás	<i>Carex appropinquata</i>	V	Láp- és mocsárréti karakterfaj
Szúnyoglábbú bibircsvirág	<i>Gymnadenia conopsea</i>	V	Lápréti karakterfaj
Fehér zászpa	<i>Veratrum album</i>	V	Láprétek karakterfaja
Korcs nőszirm	<i>Iris spuria</i>	V	Üde szikes gyepeken, láp- és mocsárréteken fordul elő
Jávorka-fényperje	<i>Koeleria javorkae</i>	V	Láp- és mocsárrétek, kaszálók faja
Keskenylevelű gyapjúsás	<i>Eriophorum angustifolium</i>	V	Lápréti karakterfaj
Nagyfoltú hangyabog-lárka	<i>Maculinea arion</i>	V	
Sisakos sáska	<i>Acrida hungarica</i>	V	
Skarlátbogár	<i>Cucujus cinnaberius</i>	V, HD Annex II.	Holtfában gazdag puhafa-erdők karakterfaja, közösségi jelentőségű faj – a Káposztási-turjánosban került elő.
Ürge	<i>Spermophilus citellus</i>	V, HD Annex II.	A soltszentimrei Csonka-torony közvetlen környezetében jelentős állománya található
Borz	<i>Meles meles</i>	vadászható	Lásd: Vadgazdálkodás című fejezet
Vörös róka	<i>Vulpes vulpes</i>	vadászható	Lásd: Vadgazdálkodás című fejezet
Aranysakál	<i>Canis auratus</i>	vadászható	Lásd: Vadgazdálkodás című fejezet
Vaddisznó	<i>Sus scrofa</i>	vadászható	Lásd: Vadgazdálkodás című fejezet

1. 3. TERÜLETHASZNÁLAT

1. 3. 1. MŰVELÉSI ÁG SZERINTI MEGOSZLÁS

A területhasználatot a földrészlet-nyilvántartásban (KÜVET) szereplő földhasználati besorolás, a CORINE Land Cover 50 felszínborítási adatbázisa, illetve a terepen tapasztalt valódi földhasználat alapján jellemeztük.

CORINE LC 50 aggregált kategória	Terület (ha)	Terület (%)
Természetes gyepek	1758,9	56,3%
Kistáblás szántóföld	379,8	12,2%
Vizenyős terület	270,8	8,7%
Nagytablás szántóföld	249,4	8,0%
Intenzíven használt gyepek	244,5	7,8%
Szőlő	66,6	2,1%
Egyéb mezőgazdasági terület	63,5	2,0%
Erdő ültetvények	32,7	1,0%
Természetes erdők	26,9	0,9%
Tanyák térségei, illetve komplex művelési szerk.	20,7	0,7%
Egyéb mesterséges felszín	7,8	0,2%
Belterületek, városi zöldterületek	1,2	0,0%
Gyümölcs	0,0	0,0%
Felszíni víz	0,3	0,0%
Összesen:	3123,0	100,0

Főbb felszínborítási típusok megoszlása CORINE Land Cover 50 aggregált adatai alapján (forrás: FÖMI)

Művelési ág	Terület (ha)	Terület (%)
Rét	1286,08	41,18%
Legelő	984,50	31,52%
Szántó	533,34	17,08%
Erdő	74,57	2,39%
Szőlő	66,01	2,11%
Út	51,09	1,64%
Csatorna	34,81	1,11%
Nádas	19,88	0,64%
Vízállás	18,21	0,58%
Tanya	13,47	0,43%
Vasút	13,25	0,42%
Anyaggödör	9,09	0,29%
Árok	7,96	0,25%
Beépített	4,22	0,14%
Gyümölcsös	4,31	0,14%
Mocsár	1,58	0,05%
Tó	0,58	0,02%
Egyéb	0,04	0,00%
Összesen:	3122,99	100,00%

Főbb művelési megoszlás a külterületi ingatlannyilvántartás (KÜVET) adatai alapján

1. 3. 2. TERÜLETHASZNÁLAT ÉS KEZELÉS

1.3.2.1 Mezőgazdaság

A Fülöpszállás-Soltszentimre-csengődi lápok kJTT Natura 2000 területének legnagyobb részén mezőgazdasági művelés folyik. A kJTT egészére a gyepgazdálkodás magas aránya jellemző, körülbelül a terület 65 %-át gyepek és vizenyős területek (mocsárrétek, láprétek) alkotják (Corine 50 felszínborítási viszonyok szerint). A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással hasznosítják. A legelő állatok közül a juhfélék a legjellemzőbbek, de számos területen (részben a haszonbérleti szerződéseknek köszönhetően) megtörtént már az átállás a Kiskunsági Nemzeti Park által priorizált szarvasmarha legeltetésre. A gyepterületeknek az ország más részeihez viszonyított magas aránya a szántó-művelés szempontjából a kedvezőtlen talajadottságokra vezethető vissza.

Az összterület mintegy 19 %-án találunk szántóföldeket. Ezeket zömmel kistáblás szántók (12 %), illetve részint nagytáblás szántók (7 %) alkotják. A szántóföldeken jellemző termesztett növényfajták:

kukorica, búza, napraforgó, repce, lucerna, a kertészeti növények közül pedig a fehérrépa, sárgarépa, hagyma, borsó és a kapor.

Az általános mezőgazdasági összeírás (2010) adatai alapján a térségben az egyéni gazdaságok dominanciája jellemző. Az összeírás szerint az állattartással foglalkozók aránya magas. Egy, a falugazdászok körében végzett felmérés szerint, az itt élők mintegy 10 %-a él közvetlenül a mezőgazdaságból, mintegy 50 %-uknak pedig kiegészítő jövedelmet biztosít ez a tevékenység. Sokan tartanak háztájit is, tyúkokat, disznókat.

Az egykor kiterjedt szőlőültetvények mára háttérbe szorultak, az összterület 2 %-át borítják.

1.3.2.2 Erdészet

A Natura 2000 terület erdőssztyepp klímán helyezkedik el. Két erdőtervezési körzetbe tartozik: a déli részek a „Kiskőrösi erdészeti tervezési körzet”-be (az erdőterv érvényes 2006. 01. 01.- 2015. 12. 31.-ig) az északiak pedig a „Közép-Duna menti erdészeti tervezési körzet”-be.

Összességében elmondható, hogy a terület erdőssültsége meglehetősen gyér, a kJTT mintegy 3122 hektáros területén mindösszesen 77 hektárt borít erdő.

Az erdők jellemzően akácosok, nemes és hazai nyárasok. Előfordulnak még kocsányos tölgyesek, füzesek és égeresek is. Jellemzően kultúrerdők és származékerdők, az erdőművelés módja vágásos.

Jelentősebb természetvédelmi érték nem kötődik ezekhez az erdőkhöz.

A tulajdonviszonyokat tekintve, az erdők többsége magántulajdonban van. Az állami erdőgazdálkodó a térségben a KEFAG Kiskunsági Erdészeti és Faipari Zrt.

Fatípus	Terület (ha)	Arány (%)
Akácosok	24,01	31,11
Hazai keménylombosok	19,07	24,71
Kőrisesek	13,85	17,94
Hazai nyárasok	9,43	12,22
Erdei fenyvesek	3,27	4,24
Kocsányos tölgyesek	0,89	1,15
Összesen	77,19	100,00

VADGAZDÁLKODÁS

A terület a III/5. Észak-bács-kiskuni vadgazdálkodási körzetben helyezkedik el, amely a következőképpen jellemezhető. A gímállomány nagysága nem jelentős, minősége közepesnek mondható. Előfordulása mindenhol erdőhöz kötött. A dám a körzet dél-keleti szegletében, illetve a körzet északi részén, zártkertben fordul elő. Az ezeken a területeken kívül élő dám állomány minimális, vadgazdálkodás szempontjából nem jelentős. Az őz állomány jelentősége a körzetben meghatározó. Nagysága mind a becslési, mind a terítékatatok alapján folyamatosan növekszik. Minősége összességében jónak mondható, elterjedése a körzet egész területén egyenletes. Muflon a körzetben nem található. A vaddisznó állománysűrűsége és terítése folyamatosan növekedést mutat. Elterjedése elsősorban az erdős területekhez kö-

tött. Az állomány minősége jónak mondható. A mezei nyúl és a fácán a körzet nagy jelentőségű apróvadja. A fogoly állománynagysága a becslések alapján viszonylag állandó, eloszlása egyenletes. A vízivadnak igen nagy a jelentőségük a Duna melletti és a jelentősebb vizes élőhellyel rendelkező vadászterületeken.

A terület vadállományának értékelése az érintett vadászatra jogosultak adatai alapján:

Vadfaj	A körzet jellemző állománysűrűsége (pld/100ha)	A körzet jellemző hasznosítási sűrűsége (pld/100ha)	A terület jellemzői				
			Állománysűrűség (2003-2013)		Hasznosítási sűrűség (2003-2013)		Vadgazdálkodási jeletőség
			pld/100ha	trend	pld/100ha	trend	
Gímszarvas	0,105	0,005	0,037	növekvő	0,002	növekvő	kicsi
Dámszarvas	0,268	0,000	0,000	stagnáló	0,000	stagnáló	nincs
Őz	4,073	0,362	4,335	stagnáló	0,938	növekvő	nagy
Muflon	0,000	0,000	0,000	stagnáló	0,000	stagnáló	nincs
Vaddisznó	0,473	0,074	0,272	növekvő	0,089	növekvő	átlagos
Mezei nyúl	6,551	0,360	9,140	növekvő	1,156	növekvő	átlagosnál jelentősen nagyobb
Fogoly	0,415	0,003	0,779	csökkenő	0,000	stagnáló	nincs
Róka	0,711	0,291	0,588	csökkenő	0,663	stagnáló	átlagos
Borz	0,395	0,045	0,261	stagnáló	0,085	növekvő	átlagos
Aranysakál	0,031	0,001	0,002	növekvő	0,001	növekvő	kérdéses

(Adatforrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár, SZIE-VMI, Gödöllő, 2014)

A gímszarvas becsült állománya az elmúlt tíz évben egy 2008-as és egy 2012-es nagyobb ugrásnak köszönhetően összességében növekedett. Elejtéseket csak az elmúlt két évben regisztráltak.

Az őz állománya az elmúlt tíz évben időközi hullámzásokkal stabilnak mutatkozott. Hasznosítása a vizsgált időszak első két évében megduplázódott, 2007 óta pedig kismértékben csökken, de összességében növekedést mutat.

A dámszarvas és a muflon nincs jelen a területen.

A vaddisznó becsült állománya és terítése egyaránt nagy ingadozásokkal, jelentős mértékben növekedett.

A mezei nyúl becsült állománya jelentős ingadozásokkal összességében több, mint tízszeresére emelkedett, 2009-es csúcsponttal. Terítése, szinte folyamatosan növekedve, a másfélszeresére gyarapodott.

A fogoly meglévő csekély állománya tovább apadt, a fajt nem hasznosítják.

A róka terítéksűrűsége időközi hullámzással kísérve, a vizsgált időszakra stabilnak mondható, becsült állománya pedig lassú ütemben, kisebb ingadozásokkal csökken.

A borz becsült állománya a vizsgált időszak kezdetén és végén közel egyenlő, de 2007 és 2012 között ennél jóval magasabb szinten állt. Terítékét jelentős ingadozás melletti növekedés jellemzi.

Az aranyakál jelenlétét és elejtését egyaránt 2012-ben jelentették először. Becsült állománya azóta stabil, az elejtések száma az utóbbi évben az előző kettőhöz képest csökkent.

Vadgazdálkodási szempontból az egyéb fajok közül számottevő a fácán, a szarka, és a dalmányos varjú. Jelentősséggel bír a nyest, a házi görény, a vetési lúd, a nagy lilik a nyári lúd, a tőkés réce, a szárcsa, a balkáni gerle, az örvös galamb, a szajkó, a kóbor kutya, a kóbor macska és az üregi nyúl.

HALÁSZAT, HORGÁSZAT

A tervezési területen halászati-horgászati tevékenység nincs.

1.3.2.4. Vízgazdálkodás

A kJT a Dél-Duna-völgyi vízrendszerhez tartozik, annak a Duna mélyártere és a Homokhátság közötti átmeneti zónájában helyezkedik el. A Duna-völgyi-főcsatornával (DVCs) kettőszott vízrendszer csatornákkal sűrűn behálózott, amelyek a Homokhátságon öntözést, a belvizek levezetését, a csatornák nyomvonalán kiépített tározókkal a víz visszatartást, valamint a vizes élőhelyek vízigényét biztosítják. A vízrendszer végső befogadója a Duna. A mélyártéren a természetes és É-D-i irányú, a meghatározó csatornák is ebben az irányban futnak. Kialakításuknál a gazdaságosságra törekedtek, ezért az egyes mélyterületek közti vízlevezetést szolgáló mélyvonulatokat kötötték össze. Ezekbe a csatornába torkollnak a Homokhátság alapvetően kelet-nyugati csatornái. A hátságon a mélyvezetésű csatornaszakaszok jellemzőek. A kJT értékes részei a legmélyebb, lefolyástalan részeken találhatók.

A területet az alábbi csatornák érintik:

- » Kiscsengődi (XVI.)-csatorna, XIX/d. csatorna, Kolon-tói (III.)-övcsatorna, XIV. csatorna

III. ÖVCSATORNA (KOLON-TÓI)

A kJT Soltszentimrétől északra elnyúló terület egységén folyik át, de mellékcsatornáin keresztül a többi terület rész vízellátásában is szerepet játszik. A vízfolyás befogadója a DVCs, a Homokhátságon 4. vízgazdálkodási szempontból belvízi tározóként működik fel rá: Csíraszék, Orgoványi-rét, Ágasegyházi-rét és a Kolon-tó. A torkolati zsilip belvizes időszakban a befogadó magas vízállásának ki-zárására, kisvizes időszakban a természetes vízkészlet megtartására szolgál. A csatorna időszakos vízfolyás. Nyári időszakban kiszáradhat, legfeljebb mélyebb szakaszokon marad pangó víz. A meder tört szelvényű, és trapéz, anyaga homok, homokos vályog, löszös üledék. A medret főként nád növi be, de mocsári gyomtársulások és hínárnövényzet is megjelenik. A parton gyomnövényzet, illetve gyepergetáció nincs.

A tervezési területen jelentősebb állóvíz nem található.

1.3.2.5. Turizmus

A tervezési területet érintő települések turisztikai szempontból nem relevánsak. A terület lehetőségei közé tartozik az ökoturizmus kiépítése és működtetése.

1.3.2.6. Infrastruktúra

Egy főút és 5 mellékút a Natura 2000 terület szélén halad, amelyek közül a legjelentősebb hatással a legforgalmasabb (7000 E/nap) a terület szélén mintegy 2 km hosszban futó 52. sz. (Kecskemét – Dunaföldvár) főút bír. A Natura 2000 terület belső területeit gyér földűhálózat háborítja.

Vasút a területet Soltszentimre és Fülöpszállás közigazgatási területén érinti.

Az előbbinél a Budapest – Kelebia – Szerbia kétvágányú, villamosított törzshálózati vonal kétszer, közel 1,6 km hosszban metszi a Natura 2000 területet. A soltszentimrei vasútállomás közvetlenül a Natura 2000 terület mellett található, a vonalon 10 járatpár közlekedik naponta.

Az utóbbinál a Fülöpszállás – Kecskemét egyvágányú mellékvonal mintegy 1,7 km hosszban metszi a Natura 2000 területet. A fülöpszállási vasútállomás közvetlenül a Natura 2000 terület mellett található, a vonalon azonban szünetel a menetrendszerinti személyszállítás.

Kolon archívum

Békaliliom

II.

Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1. 1. NÉV

Fülöpszállás–Soltszentimre–csengődi lápok kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési terület
(a továbbiakban: Fülöpszállás–Soltszentimre–csengődi lápok kjTT)

1. 2. AZONOSÍTÓ KÓD

HUKN20013

1. 3. KITERJEDÉS

3122,99 ha

1. 4. A KIJELELÉS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ FAJOK ÉS/VAGY ÉLŐHELYEK

Közösségi jelentőségű élőhelyek	Kód
Meszes alapkőzetű, féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik	6210
Pannon homoki gyepek	*6260
Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)	6410
Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> társuláshoz tartozó mocsárrétjei	6440
Mészkedvelő üde láp- és sásrétek	7230
Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Pandion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	*91E0

Közösségi jelentőségű növényfa	Kód
kisfészkü aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)	4081

Közösségi jelentőségű állatfajok	Kód
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	1188
Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	1220
Dunai tarajosgőte (<i>Triturus dobrogicus</i>)	1993
Lápi póc (<i>Umbra krameri</i>)	2011
Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>)	1145
Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>)	1060
Vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)	1059

A fenti alapadatok, illetve a jelölő élőhelyek/fajok felsorolásánál a Natura 2000 terület adatlapjának (Standard Data Form) 2015. október 31-ével frissített változatait vettük alapul.

1. 5. ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK

Bács-Kiskun megye:

Akaszto, Csengőd, Fülöpszállás, Soltszentimre

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) sz. KvVM rendelet tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1. 6. EGYÉB VÉDETTTSÉGI KATEGÓRIÁK

EGYÉB ÉRINTETT (ÁTFEDŐ) NATURA 2000 TERÜLET:

Natura 2000 terület neve	Kód	Kiterjedés (ha)	Átfedés (ha)
Kiskunsági szikes tavak és az Őrjegi Turjánvidék KMT	HUKN10002	35722,19	2838,01

EGYEDI JOGSZABÁLYAL LÉTESÍTETT ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET:

Nincs átfedő terület

EX LEGE VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK:

Ex lege védett terület típusa	Összkiterjedés (ha)
Láp	1913,79

HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET:

Helyi védett terület neve	Település	Törzsk. szám	Kiterjedés (ha)	Átfedés (ha)
Csengődi-erdő	Csengőd	2/69/TT/07	21.17	21.17

NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGŰ TERÜLETEK:

Nincs átfedő terület

ORSZÁGOS ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT ÖVEZETE:

Országos ökológiai hálózat övezet kategória	Natura 2000 terület érintettsége (%)
Magterület	58,34%
Pufferterület	18,08%
Ökológiai folyosó	0,07%

1. 7. TERVEZÉSI ÉS EGYÉB ELŐÍRÁSOK

- » Elfogadott érvényes természetvédelmi kezelési terv az érintett védett természeti területre (ha már elkészült, de nincs még elfogadva, akkor is)
- » Településrendezési eszközök
  - 2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről
  - Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve; Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 19/2011. (IX. 29.) sz. önkormányzati rendelete; Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés 190/2011. (XI. 25.) sz. kgy. határozata
  - Érintett települések településszerkezeti tervei és helyi építési szabályzatai
- » Körzeti erdőtervek és üzemtervek
- » Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek
- » Halgazdálkodási tervek
- » Vízyűjtő-gazdálkodási terv²

---

² www.vizeink.hu

2. Veszélyeztető tényezők³

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A03.01	Intenzív, vagy intenzívebb kaszálás	H	belül		Nagy területek rövid idő alatt, egyszerre történő lekaszálása a gyepterület hirtelen, drasztikus megváltozását, száradását okozza. Az évről-évre ugyanabban az időpontban történő kaszálás (beleértve az őszi tisztítókaszálásokat is) pedig az élőhelyek homogenizálódásával, elszegényedésével jár, hosszabb távon a területek „kultúrrétté” alakulnak át. A láp- és mocsárrétek (6410, 6440) térben-időben nem megfelelően elvégzett (rendszeres nyár végi, vagy túl korai, elegendő hagyássáv/kaszálatlan területek nélküli) kaszálása a láprétek rendkívül gazdag, nagyszámú védett növényfajt tartalmazó flóráját elszegényíti, gerinctelen faunáját, köztük a jelölő tűzlepke (<i>Lycanea dispar</i>) és a vérfű hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>) állományát veszélyezteti. Az alacsonyra hagyott (<10-12 cm) fűtarló, valamint a dobkasza használata rendkívül kedvezőtlen. Zsombékoló láp- és mocsárrétek esetében a kaszálás az esetek többségében tönkreteszi az élőhelyet, a szerkezetét. A területen szigetszerűen elhelyezkedő homoki gyepek (6260*) túlzott használatra (és a kezelés hiányára is) érzékeny, nehezen regenerálódó társulások, különösen csapadékszegény időszakokban

³ A területet érintő *pozitív* hatásokat (pl. gyepek esetében kaszálás, legeltetés) *nem* a veszélyeztető tényezők között szerepeltetjük (vö: Standard Data Form 4.3). Ezeket a megalapozó dokumentáció 1.3 Területhasználat című pontjában fejtjük ki részletesen.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A06	Egyéves vagy évelő lágyszárú növénytermesztés	H	mindkettő		A területen belül, illetve a környezetében lévő szántók többsége belvízveszélyes, így ez a művelési mód fokozza a vízelvezetési igényt. A gyepekkel közvetlenül határos intenzív szántókról bemosódó kemikáliák (biocid szerek, kijuttatott tápanyag) következtében a fajdiverzitás csökken, a gyors tápanyag-konsumensek, nitrofil növények (gyomok, vagy gyomként viselkedő fajok) irányába tolódik el. A kemikáliák a felszíni vizekbe mosódva a természetes élővilágot károsítják, a többlet tápanyag (trágya, műtrágya) az eutrofizációt gyorsítja.
I01	Idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	mindkettő		A gyepek területet előzőlő inváziós lágyszárú fajok: aranyvessző (<i>Solidago spp.</i>), selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>), illetve fásszárúak (keskenylevelű ezüstfa (<i>Eleagnus angustifolia</i>)) a természetes gyeptársulásokat átalakítják, az érzékenyebb fajok kiszorítják, mikro-klimatikus változásokat okoznak. A láperdei területeken az amerikai kőris (<i>Fraxinus pennsylvanica</i>) és a zöld juhar (<i>Acer negundo</i>) jelent fenyegetést, a lágyszárúak közül itt a magaskórósokban, rekettyésekben nagy tömegben előforduló aranyvessző (<i>Solidago</i>). A csatornáknál invazív hal-fauna-elemek betörése: kínai razbóra (<i>Pseudorasbora parva</i>), feketeszájú gób (<i>Neogobius melanostomus</i>) ezüstkárász (<i>Carasius gibelio</i>), törpeharcsa-fajok (<i>Ameiurus spp.</i>). E fajok konkurenciát jelentenek az érzékenyebb jelölő fajok, így a lápi póc (<i>Umbra krammerii</i>), vagy a réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>) számára.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
J02	Emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	H	mindkettő		A humán hatás rendkívül összetett: a vízelvezetésen túl a nagyobb vízfelhasználású (pl. szántóföldi) kultúrák ültetése, mezőgazdasági célú vízkivételek, mesterséges felszínek párolgási vesztesége okoznak vízszint-csökkenést. A hatás a (szintén antropogén) nagyobb léptékű abiotikus folyamatokkal (klímaváltozás elemei) összekapcsolódik.
J02.02	Hordalékkotrás	H	mindkettő		A vonalas vízi létesítmények: csatornák, árkok medrének teljes szelvényű kotrása, kíméleti területek fennhagyása nélküli kotrása során védett, illetve közösségi jelentőségű állatfajok pusztulhatnak el. Az ilyen gyakorlat a csatornákhöz kötődő jelölő fajok, így a jelölő halfajok, továbbá a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), illetve a vidra (<i>Lutra lutra</i>) állományait veszélyezteti, élőhelyeit időlegesen megszünteti.
J03.02	Élőhelyi összeköttetések (konnektivitás) csökkenése emberi hatásra	H	belül		Szigetszerűen elhelyezkedő területek a települések és az intenzív művelésű területek mátrixában (pl. Csengődi lápok); egyes szigetszerű élőhelyeket (például: homoki gyepek – 6260) fenyegeti a veszély, hogy környező propagulum-források nélkül leromlanak.
M01	Abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	H	mindkettő	100%	A klímaváltozás a vízforgalmi viszonyokat (mennyiség, egyenletesség) jelentős mértékben megváltoztatja, szélsőségesebbé teszi. Ez valamennyi vízhez kötődő élőhelyet és fajt veszélybe sodorja; az élőhelyek jellege, fajkészlete átalakul.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A04.01	Intenzív legeltetés	M	belül		A túl magas állatlétszám (a területen több helyen, Fülöpszállás és Soltszentimre térségében elsősorban birkanyájak) a gyepeket enyhén, olykor jelentősebben túllegeltetett, degradált, „taposott gyepterület” állapotban tartja. A Fülöpszálláshoz közeli értékes lápréteket elsősorban kaszálják, ám tervben van a terület marhakkal történő legeltetése, ami különösen csapadékosabb, tartós vízborítású években a lápréteket (6410) veszélyeztet (serkentve ezzel mocsárrétté való átalakulásukat). A túlzott taposás a jelölő fajok (nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>) állományait veszélyeztet a talaj tömörödése, illetve a hangyabolyok sérülése miatt. A területen szigetszerűen elhelyezkedő homoki gyepek (6260*) túlzott használatra (és a kezelés hiányára is) érzékeny, nehezen regenerálódó társulások, különösen csapadékszegény időszakokban.
E01	Városi környezet, lakóterület	M	kívül		A Natura 2000 területet lakott területek (és intenzív művelésű szántók) fogják körül. A lakott területek közelsége fokozott terhelést jelent (hulladék, szennyvizek, egyéb zavarás) az élőhelyre nézve. A települések terjeszkedési igénye potenciális veszélyt jelent a területekre.
F03.01.01	Vadak károsítása (túltartott vadállomány)	M	belül		A vadak hatása a gyepterületeken (6410, 6440 - őz, vaddisznó), illetve a kőrises állományokban (91E0* - őz, gímszarvas) érzékelhető. Mértéke egyelőre nem jelentős.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
J02.03	Csatornázás és vízelvezetés	M	mindkettő		A területen kiterjedt csatornahálózat található, aminek fő funkciója a belvizek elvezetése. A vizek levezetése a vízhez kötődő élőhelyek (3510, 6410, 6440) fokozatos kiszáradásával, átalakulásával, ezzel párhuzamosan özönfajok megjelenésével jár. A vízhiány az időszakosan vízborította területekhez kötődő kistűzű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>) a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), a dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>) állományaira is negatív hatással van.
K01	Abiotikus természetes folyamatok (lassú)	M	belül		Abiotikus és humán hatások (J02, J02.03) együttese miatt változó vízállapotok, a terület fokozatos kiszáradása (K01.03), illetve ezzel párhuzamosan a jellemző talajtípusok átalakulása a karakteres lápi-mocsári élőhelyeket (6410, 6440, 7230, 91E0*) beszűkíti, átalakítja.
K04.03	Növényi fertőzések behurcolása (mikrobiális)	M	belül		A kőrises láperdőket (91E0*) fenyegető gombás fertőzés, amelynek hatásait 2014-ben már érzékelni lehetett a területen.
A03.03	Kaszálás felhagyása/hiánya	L	belül		A láp- és mocsárrétek kezelése (itt: kaszálás) hiányában változó ütemben magaskórós, illetve lápcserjés (rekettyefűzdominálta) társulásokká alakulhatnak át, vagy beerdősülnek. Az élőhelyi változatosság érdekében e folyamatot mozaikos kezeléssel szükséges visszafogni, illetve visszafordítani – a florisztikailag, illetve a gerinctelen fauna szempontjából legértékesebb láp- és mocsárrétek (6410, 6440) esetében meg kell akadályozni.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
J01.01	Leégés	L	belül		Gyepterületeken és a csatornák mentén a vegetáció szándékos leégetése az élőhely hirtelen megváltozásával jár, ízeltlábúakat, puhatestűeket, illetve gerinceseket is elpusztít. A nádasodó, magaskórós gyomtársulásokkal borított területek kontrollált égetése szükségszerű kezelési mód lehet, ugyanakkor a gyepek rendszeres égetése a gyeptársulás elszegényedésével jár.
A04.03	Pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	L	belül		A láp- és mocsárréteket a kezelés (itt: legeltetés) hiányában változó ütemben inváziós fajok (Solidago) özönlik el, illetve lápcserjés (rekettyefűzdominálta) társulásokká alakulhatnak át. Az élőhelyi változatosság érdekében az utóbbi folyamatot mozaikosan szükséges visszafogni, illetve visszafordítani – a florisztikailag, illetve a gerinctelen fauna szempontjából legértékesebb láp- és mocsárrétek (6410, 6440) esetében meg kell akadályozni. A területen szigetszerűen elhelyezkedő homoki gyepek (6260*) a kezelés hiányára érzékeny, könnyen gyomosodó, inváziós fajok által fenyegetett társulások – a területekre a homoki gyepek környezetének degradáltabb gyepei terhelést jelentenek.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉS, A TERÜLET RENDELTETÉSE

A Fülöpszállás-Soltszentimre-csengődi lápok kJT esetében a Natura 2000 kijelölés és védelem célja a területen előforduló, a terület kijelölésének alapjául szolgáló **közösségi jelentőségű élőhelyek**: vízjárta ártéri mocsárrétek (6440) és **kékperjés láprétek (6410)**, **puhafás ligeterdők (91E0*)**, valamint a fragmentumokban elhelyezkedő **pannon homoki gyepek (6260*)**, illetve az ezekhez az élőhelyekhez és általában a vízi élőhelyekhez, vízjárta területekhez kötődő közösségi **jelentőségű növény- és állatfajok** hosszú távú megőrzése, kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartása, illetve helyreállítása. A kijelölés és a védelem további általános célja az élőhelyeket és a területen élő fajokat veszélyeztető, a 2. pontban felsorolt tényezők kiküszöbölése, hatásuk mérséklése.

Mivel a terület a Csengődi-lápok kivételével teljes egészében átfed a **Kiskunsági szikes tavak és az Őrjegi Turjánvidék (HUKN10002)** különleges madárvédelmi területtel, kiemelt természetvédelmi célkitűzés a turjánvidék üde, vízjárta gyepeire, a gyp-szántó mozaikokra, és az erdei élőhelyekre jellemző védett, illetve közösségi jelentőségű madárfajok megőrzése is. Az élőhelyvédelmi célok megvalósításának eszközeit ezért a teljes területen össze kell hangolni a madárvédelmi szempontokkal – különösen ott, ahol a kétféle kezelési irány konfliktusba kerülhet egymással: ez leginkább a fajgazdag láp- és mocsárrétek esetén jelent kezelendő problémát.

A területen a lápi jelleg miatt az **ex lege** védettségű földrészek aránya magas, ugyanakkor jelentős a magántulajdon aránya, KNPI vagyonkezelésben lévő területek nem találhatók. Ennek okán különös figyelmet kell fordítani a kijelölés céljait támogató, ugyanakkor gazdasági szempontból életképes gazdálkodási formák kialakítására, ösztönzésére, támogatására.

A mocsár- és láprétek tekintetében az alapvető természetvédelmi célkitűzés a megfelelő vízellátás biztosítása, ami a természetes hidrológiai viszonyok megőrzését, helyreállítását, illetve aktív természetvédelmi beavatkozásokat (vízmegtartás, természetvédelmi célú vízkormányzás) jelenti, valamint cél a gyepek hasznosítása legeltetéssel, kaszálással. A tájidegen inváziós növényfajok irtása mellett ügyelni kell a szántóterületekről eredő zavaró hatások mérséklésére és a gyepterületi gyakorlat javítására is.

A legeltetés és kaszálás ütemezését az adott év csapadékvizsgálataihoz igazodva szükséges beállítani, ügyelve a legelésből/kaszálásból kizárt területek meghagyására. Szükséges a legeltetett állatok mennyisé-

gének, fájának és fajtájának optimalizálása a főleges tisztítókaszálások visszaszorítása, a mozaikos, hagyásterületi kaszálási gyakorlat és az élővilágot kímélő kaszálógéptípusok terjesztése, a kaszálási módok diverzifikálása. Legeltetett láprétek esetében ügyelni kell arra, hogy nedves állapotban ne érje őket taposás.

A területen jelentős arányban találhatók fajszegényebb, üde gyepterületek, amelyek a megfelelő vízellátás és kezelés biztosítása esetén a mocsárrétek, láprétek irányába fejleszthetők, rekonstruálhatók.

A láperdők esetében a legfontosabb cél ugyan-csak a megfelelő vízellátás biztosítása, illetve a folyamatos borítást, vegyes tér- és korstruktúrát kialakító és fenntartó erdőgazdálkodás. Kiemelt cél az inváziós fa- és cserjefajok teljes eltávolítása, második lépésben az idegenhonos fajok fokozatos cseréje ős- és tájthonos fajokra.

Homoki gyepek esetében a kedvező természetvédelmi helyzet fenntartása és helyreállítása a kíméletes legeltetéssel, kisebb részben kaszálással történő hasznosítást jelenti, az év csapadékvizsgálataihoz igazodó hagyásterületek, legelésből kizárt területek kialakításával.

A jelölő fajok kedvező természetvédelmi helyzete részben az élőhelyek megfelelő kezelésével, élőhelyek és élőhelyi összeköttetések helyreállításával biztosítható. Specifikus fajmegőrzési célú intézkedésekre a láp- és mocsárrétekhez kötődő ízeltlábú-fajok, így a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), a vérfű hangyabog-lárka (*Maculinea teleius*) esetében lehet szükség, ez leginkább a kaszálás idő- és térbeli ütemezését, a kaszátlan területek kiterjedésének csökkentését jelenti.

A jelölő fajok jelentős csoportját adják az időszaki, illetve állandó vízborítású területekhez mocsarakhoz, csatornához kötődő növényfajok, így a kiskécskés aszat (*Cirsium brachycephalum*), valamint gerinces állatfajok. Élőhelyük

a területek vízellátottságának biztosításával, a természetes hidrológiai folyamatok megőrzésével, lehetőség szerinti helyreállításával (egyes csatornák, vízelvező árkok megszüntetése), továbbá a vonalas vízi létesítmények megfelelő, természetkímélő műszaki karbantartásával teremthető meg. A jelölő halfajok állományainak megőrzésében az idegenhonos és/vagy inváziós halfajok visszaszorítása kulcsfontosságú.

3.2. KEZELÉSI JAVASLATOK

/ Kezelési egységek meghatározása, a kezelési egységek lehatárolásának módszertana

A kezelési alapvetések megfogalmazásakor törekedtünk a robosztus, nagyobb kezelési egységek, illetve kezelési típusok meghatározására, ezeken belül a mozaikosságot, változatosságot fenntartó kezelés az alapvető cél, ahol a lehető legtöbb fajnak kedvezünk, figyelembe véve a gazdálkodási racionalitásokat is.

Az így lehatárolt kezelési egységeken belül kerülhet sor speciális igényű élőhelyfoltokhoz, illetve fajokhoz illeszkedő speciális előírások meghatározására, például, néhány szobányi méretű löszgyep-folt kíméletes kezelése, vagy egyes orchidea-fajoknál kései kaszálás. Ezek tehát nem képeznek külön kezelési egységeket, mivel a kiterjedésük ezt nem indokolja, illetve, a fajok esetében előfordulásuk, kezelésük időben-térben változhat, az adott év környezeti viszonyaitól függően.

A tervezéssel érintett különleges természetmegőrzési területet (kjtT) a Csengődi-láp terület egység kivételével csaknem teljes egészében lefedi a Kiskunsági szikes tavak és az Őrjegi Turjánvidék különleges madárvédelmi terület (KMT). A kezelési egységek lehatárolásánál és a kezelési javaslatok megfogalmazásánál éppen ezért az élőhelyvédelmi szempontok mellett a madárvédelmi szempontokat is hangsúlyosan figyelembe vettük. Célunk az volt, hogy a kétféle szempontrendszer harmonizálásával egységes, illetve egymásnak megfeleltethető kezelési egység - lehatárolásokat és előírás csomagokat lehessen kialakítani.

Az élőhelyvédelmi kezelési típusokat a hasonló kezelést igénylő élőhelyfoltok összevonásával határoztuk meg. Az így kapott kezelési típusokat dominancia-viszonyaik alapján földrészletekhez rendeltük. A kezelési egységek az azonos kezelési típusba tartozó földrészletek összevonásából adódnak. Az élőhelyvédelmi kezelési térképre plusz réteggként kerülnek a madárvédelmi kezelési egységek, amelyeket az egyféle madárvédelmi céllal kezelendő földrészletek összevonásával alakítottunk ki. Az egy-egy konkrét terület egységre vonatkozó végleges kezelési útmutatást a két réteg összevetése alapján határozhatjuk meg.

/ Élőhelyvédelmi szempontú kezelési egységek lehatárolása

Az élőhelyvédelmi kezelési típusok meghatározásakor a terület ÁNÉR élőhelytérképével dolgoztunk; az előforduló generalizált élőhelytípusokat (ÁNÉR 2011)⁴ vontuk össze hasonló kezelési igény, illetve kezelési célállapot alapján. A csoportok kialakításánál ahol lehetett, figyelembe vettük az ilyen módon aggregált élőhelyekre jellemző karakterfajok előfordulását is. A kezelési egységekbe való besorolás során a természetvédelmi prioritásokat, illetve a kívánt célállapotokat is figyelembe vettük.

Azokban az esetekben, amikor az élőhelyvédelmi szempontokhoz illeszkedő kezelés (pl. vízborítás, vízmegtartás, kaszálás és legeltetés ütemezése) konfliktusba kerülne a madárvédelmi szempontú kezeléssel, külön kitértünk a konfliktus mibenlétére, és feloldási lehetőségeire.

A gyakorlati – a gazdálkodás által megvalósítható – élőhelykezelés lehetőségeit szem előtt tartva, minél nagyobb, robosztusabb kezelési egységeket igyekeztünk meghatározni, általánosabb keretet adó javaslat-csomagokkal. A nagyobb kezelési egységeken és kereteken belül nyílik lehetőség az adott év környezeti viszonyaihoz is alkalmazkodni képes, diverzifikáló élőhelykezelés megvalósítására, továbbá egy-egy fajhoz, fajcsoportokhoz kapcsolódó specifikus, kiegészítő kezelési szempontok érvényesítésére.

A módszer többszörös leegyszerűsítést tartalmaz, egyrészt az ÁNÉR 2011 élőhelyi kategóriák összevonásával, másrészt a kezelési típusok és a földrészletek egyértelmű megfeleltetésével, ezért helyenként az általános elveket kiegészítő, vagy azoktól akár eltérő speciális beavatkozások, korlátozások szükségesek (például az olykor szigetszerűen előforduló homoki gyepek (6250*) megfelelő kezelése esetén). A finomhangolás a területet jól ismerő természetvédelmi szakapparátus és a területen gazdálkodók közötti egyeztetések során végezhető el.

Kialakított élőhelyvédelmi kezelési típusok:

csatornák; szántók; üde gyepek; száraz gyepek; természetes erdők; tájidegen fafajú erdők; fasorok, facsoportok; beépített területek, utak; tanyák, tanyahelyek; roncsolt területek

4 A Magyarország élőhelytípusai c. könyv alapján

Madárvédelmi szempontú kezelési egységek/típusok meghatározása

A madárvédelmi kezelési típusokat a területen előforduló jelölő madárfajok aktuális előfordulása, jellegzetes élőhelyei alapján határoztuk meg, figyelembe véve a célállapotokat, azaz az adott fajok potenciális előfordulási helyeit is. A madárvédelmi kezelési típusokat speciális madárvédelmi előírások jellemzik, igazodva az adott típusba tartozó faj(ok) ökológiai igényeihez, kíméleti időszakaihoz. A kezelési típusok lehatárolásához felhasználtuk a jelölő fajok fészkelési és megfigyelési adatait, a földrészletek hasznosítási adatait (művelési ág, terepi tapasztalatok), továbbá a 2009-es ortofotót. Valamennyi kezelési típushoz a területen előforduló jelölő madárfajokból álló karakterfaj-együttes rendelhető. Az egyes madárfaj-együttesek alapvetően meghatározzák a kezelések jellegét, egyfajta sorrendet állítva fel az egyes jelölő madárfajok között.

A priorizálás az alábbi alapelvek szerint történik:

- » a jelölő madárfajok uniós szintű és globális veszélyeztetettsége;
- » a jelölő madárfajok jelentősége a KMT területén;
- » a jelölő madárfaj „ernyőfaj” jellege;
- » a kiemelt jelentőségű jelölő madárfajok előfordulása;
- » a területi adottságokhoz igazodó gazdálkodási forma megvalósításának lehetősége.

Kialakított madárvédelmi kezelési típusok:

■ 'túzok'; 'hamvas rétihéja'; 'partimadár'; 'szalakóta'

A végleges kezelési típusok a kettő kombinációjából születtek, ahol ez értelmezhető volt:

Például, szikes gyepek, mint tűzokéltőhelyek – itt a szikes gyepek élőhelyvédelmi kezelési szempontjait kiegészítettük a tűzokéltőhely védelmi aspektusokkal.

A fentiek alapján mindösszesen 19 kombinált kezelési típust határoztunk meg, ezek közül 17-hez rendelhetők specifikus előírás-javaslatok.

A kezelési egységek lehatárolására kínálgató lehetőségek (ÁNÉR-élőhelyfoltok, MePAR blokkhatárok, illetve földrészletek) közül a kezelési egységek földrészlet alapon történő leválogatása és lehatárolása mellett döntöttünk – elsősorban a gyakorlati gazdálkodáshoz való könnyebb illeszthetőség érdekében. Az alkalmazott módszer eredményeképpen a tervezési terület valamennyi elkülöníthető földrészlete egyértelműbben besorolható valamely madárvédelmi és élőhelyvédelmi kezelési csoportba – lásd az alábbi táblázatot.

Kombinált kezelési típusok		Terület (ha)
KE 03	Csatornák, árkok	36,65
KE 04.1	Extenzív művelésű szántók	176,73
KE 04.1.1	Vegyszermentes extenzív szántók	156,36
KE 04.1.2	Extenzív szántók tűzokéltőhelyen	77,66
KE 04.1.3	Extenzív szántók szalakóta-élőhelyen	17,39
KE 07	Üde gyepek, mint partimadár élőhelyek	285,00
KE 07.1	Üde gyepek élőhelyvédelmi prioritással	483,70
KE 07.2	Üde gyepek, mint hamvas rétihéja-élőhelyek	638,33
KE 07.3	Üde gyepek, mint tűzokéltőhelyek	777,38
KE 07.4	Üde gyepek, mint szalakóta-élőhelyek	90,96
KE 08	Száraz gyepek, mint partimadár-élőhelyek	44,25
KE 08.1	Száraz gyepek, mint hamvas rétihéja-, és szalakóta-élőhelyek	117,99
KE 08.2	Száraz gyepek, mint tűzokéltőhelyek	30,06
KE 09	Természetes erdők	51,83
KE 10	Tájdígen fafajú telepített erdők	24,80
KE 11	Fasorok, facsoportok	16,71
KE 12	Beépített területek, utak, vasutak	60,49
KE 13	Tanyák	21,85
KE 14	Roncsolt élőhelyek	8,73
Összesen		3116,87

Szabadszállás

Fülpöpszállás

Izsák

HUKN20013

Fülpöpszállás-Soltszentimre- csengődi lápok kjtT

Kezelési Egységei

Jelmagyarázat

Natura 2000 terület határa

Településhatárok

Belterület

Közeledés

Műút

Vasút

KE 01 Mesterséges, nyílt vízfelületek

KE 03 Csatornák, árkok

KE 04.1 Extenzív művelésű szántók

KE 04.1.1 Vegyszermentes extenzív szántók

KE 04.1.2 ExSz* tűzokélelőhelyen

KE 04.1.3 ExSz* szalakóta-élőhelyen

KE 05.1 SzR*, mint tűzokélelőhelyek

KE 07 ÜGy*, mint partimadár élőhelyek

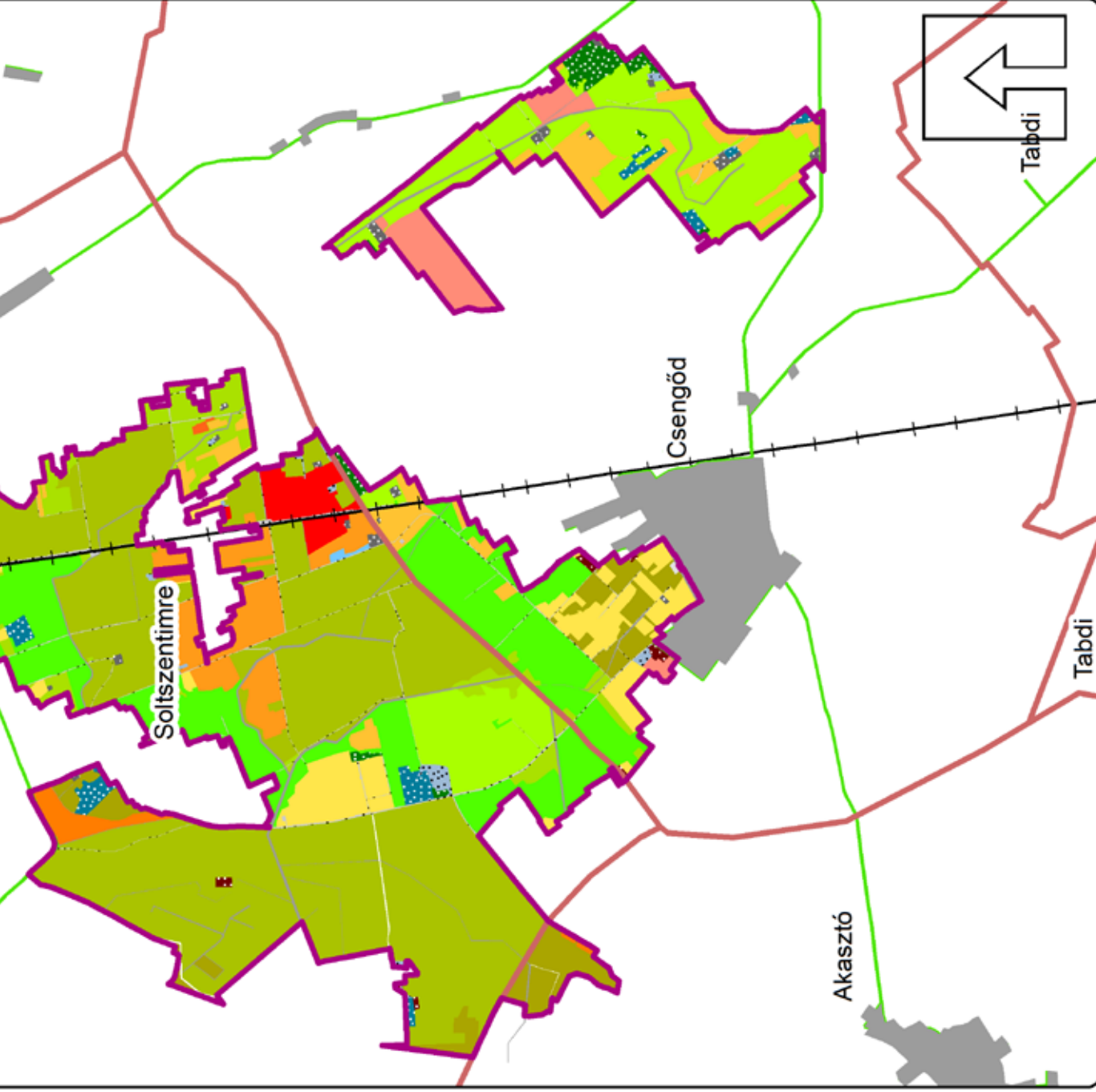
KE 07.1 ÜGy* élőhelyvédelmi prioritással

KE 07.2 ÜGy*, mint hamvas rétiheja-éh.

KE 07.3 ÜGy*, mint tűzokélelőhelyek

KE 07.4 ÜGy*, mint szalakóta-élőhelyek

KE 08 SzGy*, mint partimadár-élőhelyek

KE 08.1	SzGy*, mint hamvasréthéja-, és szalakóta-élőhelyek
KE 08.2	SzGy*, mint tűzokéélőhelyek
KE 09	Természetes erdők
KE 10	Tájdílegén fáfajú telepített erdők
KE 11	Fasorok, facsoportok
KE 12	Beépített területek, utak, vasutak
KE 13	Tanyák
KE 14	Roncsolt élőhelyek

Forrás:

CLC 50
DTA - 50
MKH - FÖMI

Rövidítések:

ExSz - extenzív szántók
SzGy - száraz gyepek
SzM - szikes mocsarak
SzR - szikes rétek
SzT - szikes tavak
ÜGy - üde gyepek
m. - mint
eh. - élőhelyek

SZIE TTI GiStudio
Gödöllő, 2016

3.2.1. ÉLŐHELYEK KEZELÉSE

Általános kezelési alapelvek

Túlzottan specifikus javaslatok helyett inkább a **kezelési keretek** meghatározása volt a cél, vagyis annak eldöntése, melyek azok a kezelések (vagy egy adott kezelés elmaradása), amelyek biztosan **ke-rülendők**, mert degradálják, megváltoztatják az élőhelyet, vagy csökkentik a változatosságát, károsak az adott közösségi jelentőségű vagy védett élőhely, illetve faj számára. E kereteken belül maradv, a **diverzifikáló**, az adott terület ökológiai és gazdálkodási adottságaihoz **alkalmazkodó gazdálkodás** és kezelés kerülhet előtérbe, illetve faj- és élőhely-specifikus további szempontok érvényesíthetők.

- » **Diverzifikáló kezelés.** Az élőhelyet homogenizáló kezelési sémától eltérő, időben-térben változatos kezelési mintázat megvalósítása, és ezzel sokféle és sokféle állapotú élőhelytípus fenntartása. Az évről-évre rendszeresen ugyanakkor, ugyanúgy végzett kaszálás, az azonos állatfajjal, beállított legeltetési nyomással, időben-térben változatlan ütemben végzett legeltetés az élőhelyet homogenizálja, néhány fajra szelektálva kezeli. A cél az ettől eltávolodó, a fenti paramétereket variáló, változó mintázatú kezelési mód alkalmazása. Például: a kaszált és kaszátlan területek elhelyezkedésének, arányainak változtatása, a legeltetési nyomás térben-időben történő változtatása. (Például, 5 év alatt 3 év átlagos legeltetési nyomás, 1 év alul-, 1 év túllegeltetés), valamint többféle állattal történő legeltetés.
- » **Alkalmazkodó kezelés.** A terület adottságainak megfelelő művelési formák, illetve az adott év időjárásához, vízjárásához igazodó változtatások, finomhangolás lehetősége. Az alkalmazkodó kezelés egyben a különböző kezelési formákkal való kísérletezés lehetőségét is jelenti.
- » **Gazdálkodó-központúság.** A gazdálkodási/gazdasági realitásokkal összeegyeztethető, rendszerszemléletű, azaz: az élőhelyet, annak élőlényeit, a gazdálkodót egy rendszerként tekintő fenntartható kezelési séma megvalósítása, amelyben a természetvédelmi célkitűzések egy életképes gazdálkodás által valósulnak meg. A gazdálkodás fennmaradása a tájban kulcskérdés, így „azt őrizzük meg a természeti értékekből, ami az emberrel együtt megőrizhető”. A helyben érvényes, hagyományos, a jelen gyakorlatba átültethető gazdálkodói tudás rendkívül fontos.
- » **Átmeneti élőhelyek (ökotonok) megtartása, létrehozása.** A terület ökológiai adottságaiból (mikrodomborzat, talajok változatossága, vízellátottság) fakadóan a típusos élőhelyek mellett nagy arányban találunk fajgazdag átmeneti élőhelytípusokat, úgynevezett ökotonokat. A kezelésnek ezek megőrzésére, fenntartására is kell irányulnia, ami lehetőséget ad például, pionír fajok megtelepedésére.

- » **Inváziós növényfajok visszaszorítása.** Elsősorban élőhelykezelés segítségével, illetve, ahol szükséges, kontrollált, fajspecifikus vegyszeres, mechanikus vagy kombinált technikákkal (egyedi permetezés megfelelő fenofázisban, injektálás, gyökértépés, stb.).
- » **Vadfajok állományának szabályozása.** Emlős ragadozók (borz, róka, kóbor kuty, kóbor macska), illetve a vaddisznó állományainak visszaszorítása vadászati módszerek (csapdázás, fegyveres gyérítés, kotorékozás) és élőhelykezelés együttes alkalmazásával; ragadozó életmódú varjúfélék (szarka, dolmányos varjú) állományszabályozása vadászati módszerek és élőhelykezelés együttes alkalmazásával.
- » **Vízelvezetés helyett vízgazdálkodás, még inkább: természetes vízdinamika.** A természetes hidrológiai viszonyok, lehetőségekhez képest minél nagyobb mértékű helyreállítása. A területen található kiterjedt árok- és csatornarendszer, a berendezések műszaki és üzemelési felülvizsgálata; egyes árkok, csatornák megszüntetése; az adott év időjárásához igazodó érdemi vízvisz-szatartás, esetleges tervezett vízpótlás és a természetvédelmi célokhoz illeszkedő vízkormányzás. A mezőgazdasági célú vízkivétel minimalizálása.

3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK:

- » A kJT magterület és ökológiai folyosó besorolású területrészein beépítésre szánt terület nem jelölhető ki.
- » Mezőgazdasági övezetek esetében a jelölő fajok által érintett területrészekon célszerű 0%-os beépítési arány meghatározása. Kivételt képeznek a természetvédelmi célú bemutatáshoz és a legelőgazdálkodáshoz feltétlenül szükséges épületek, építmények.

- » Ehhez kapcsolódóan össze kell hangolni a természetvédelmi, az építési és az agrár-szabályozási elvárásokat, és kezelni kell a kötelező trágyatárolók és szérűskertek létesítésének, helyfoglalásának problémáját, egyedi, eseti engedélyek kiadásával.

INFRASTRUKTÚRA-FEJLESZTÉS, TURISZTIKAI ÉS IPARI JELLEGŰ BERUHÁZÁSOK:

- » Új nyomvonalú burkolt, vagy stabilizált út, vagy a régi földutak hasonló jellegű átalakítása nem javasolt a kJTT területen belül.
- » A szántókon, gyepeken keresztül haladó földutakat a földrésztlet-térképekkel össze kell vetni. Az illegális földutakat meg kell szüntetni, ugyanakkor gondoskodni kell a megfelelő alternatív közelítési lehetőségekről (például, a műútról való bejárásról).
- » Új elektromos vezetékek tervezése során előnyben kell részesíteni a földkábelek alkalmazását, az újonnan létesítendő szabadvezetéseket és tartóoszlopokat már madárbarát módon kell kivitelezni. Folyamatosan végezni kell a meglévő szabadvezetékek és tartóoszlopok madárbaráttá alakítását, természetvédelmi szempontból indokolt esetekben pedig szorgalmazni kell, hogy a szabadvezetéseket földkábelre cseréljék.
- » A kJTT területén belül új bányatelek fektetése, illetve új bánya nyitása, bármilyen anyagnyerőhely létesítése tilos.
- » Gyalogos, lovas és lovaskocsis utak, turista ösvények, tanösvények kialakítása előtt konzultálni szükséges a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóságával.
- » Kerékpáros utak fejlesztését a meglévő közforgalmi utak mentén javasolt megvalósítani, ügyelve az útmenti élőhelysávok, füves mezsgyék megőrzésére.
- » Rekreatív célú vízfelületek (horgásztavak, jóléti tavak stb.) kialakítása, meglévő természetes, természetyszerű vizes élőhelyek (pl. holtágak) hasonló célú átalakítása a kJTT területén belül nem indokolt.

EGYÉB, GAZDÁLKODÁSHOZ NEM KÖTHETŐ INTÉZKEDÉSEK:

- » A művelésből kivont és kezelési egységekhez nem köthető területeken a jelentős ökológiai, természetvédelmi értéket jelentő tájelemek, így különösen a tanyahelyekre bevezető utak, földutak, csatorna- és árokpartok, vízállásos területek fásorai, facsoportjai, füves mezsgyéi, cserjései megőrzésre javasoltak. Ezen értékek megőrzésével, illetve helyreállításával a táj sokszínűsége, mozaikossága, változatossága tartható fenn. A felsorolt tájelemek a terület védett értékei szempontjából, mint fészkelő-, búvó-, illetve táplálkozóhelyek, kiemelt jelentőségűek.

3.2.1.2. Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok

MEZŐGAZDÁLKODÁS

A meglévő állattartó telepek felújítása, korszerűsítése, átalakítása a terület állatállományának fenntartása szempontjából támogatandó. A nemzeti park-igazgatóság közbenjárásával el kell készíteni a meglévő állattartó telepek, szérűskertek, stb. kataszterét, feltüntetve az esetleges bővítési lehetőségeket és korlátokat is. Meglévő állattartó telep bővítése esetén javasolt, hogy a hatóság mérlegelje a gazdálkodás fenntartásának természetvédelmi szempontjait az esetleges területfoglalás káros hatásával szemben.

Természetvédelmi szempontból új állattartó telepek létesítése ellenjavallt (v.ö: a településrendezési eszközöknél a birtoktestek megosztásával kapcsolatban tett javaslatokkal).

Védett területen gazdálkodók esetében – megfelelő jogi szabályozási formában – javasolt megszüntetni a kötelező vegyszerezési engedély eljárási díját, továbbá javasolt megteremteni hosszabb időre szóló engedélyek megszerzésének lehetőségét is.

VADGAZDÁLKODÁS

A tervezési terület 3 vadgazdálkodási egységet érint az alapvetően apróvadás III/5. Észak-bács-kiskuni vadgazdálkodási körzetben.

Általános korlátozások a védett természeti területeken a jogszabályi előírásokon túl:

- » Apróvad vadászat egy-egy idényben egy területrészen csak három alkalommal megengedett.
- » Vadkibocsátás nem megengedett.
- » Vadnevelő hely nem üzemeltethető.
- » Vizes élőhelyeken apróvad vadászatot rendezni csak kiszáradt, vagy befagyott állapotnál lehet.
- » Vadászati-vadgazdálkodási közlekedésre járművel csak a meglévő utak használhatók.

/ Tűzokvédelmi előírások:

- » Az őzbak vadászatát a természetvédelmi kezelővel előzetesen egyeztetni kell a tűzok szenzitív időszaka miatt. Április 15. és június 1. között a tűzok költőterületén és dűrgőhelyein az őzbak vadászata tilos.
- » Fokozott dúvadgyérítés szükséges.
- » A téli etetést a természetvédelmi kezelővel előzetesen egyeztetni kell.
- » Az esetlegesen megjelenő vaddisznók létszámát drasztikusan apasztani kell.
- » Éjszakai vadszámlálást tilos végezni.

A vízivadak védelmével kapcsolatos korlátozások vadgazdálkodási egységeként változhatnak. A kéméleti zónát az 1996. évi LIII. tv. 43.§ (1) bekezdése alapján jelöli ki a nemzeti park igazgatósága.

Állománykezelési szempontok

- » A nagyvadfajok hasznosítását szinten kell tartani, illetve növelni kell (gímszarvas, vaddisznó). Kezdeti célnak tekinthető az állománynak a körzet átlagának megfelelő szintre csökkentése.
- » A dámszarvasok megtelepedését abból a szempontból kell értékelni, hogy a jelenlétük és a hatásuk mennyire egyeztethető össze a Natura 2000 terület kezelési szempontjaival.
- » Valamennyi nagyvad faj esetében a nőivar és a szaporulat hatékony szabályozásának lehetőségeit célszerű keresni.
- » Az apróvadfajok esetében szinten tartó gazdálkodást lehet folytatni, figyelemmel az élőhelyjavítás és a ragadozó-gazdálkodás lehetőségeire.

A területen természetvédelmi kezelési szempontból a legnagyobb problémát a növekvő teríték ellenére növekvő vaddisznóállomány jelenti, elsősorban a gyepek feltúrásával, továbbá a földön fészkelő védett és fokozottan védett madárfajok és apróvad-fajok fészkeinek, szaporulatának károsításával. Az emlős ragadozók közül a természetvédelmi kihívást a róka, a borz, a kóbor kutya és macska, illetve növekvő mértékben az aranyakál állománya, a madárfajok közül a szarka és a dolmányos varjú állománya jelenti. A je-

lő fajok közül a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) fészkeit és fiókáit predálja igen jelentős mértékben a róka, illetve ismeretlen mértékben az aranyakál.

A felsorolt vadfajok kontrolljáról gondoskodni kell különböző vadászati módszerek – specifikus csapdázás, kotorékozás, fegyveres gyérítés –, valamint élőhelykezelés megfelelő kombinációival.

A ragadozóállomány szabályozásában nagy jelentőségű a kotorékok, fészkelésre alkalmas fák-cserjék rendszeres térképezése, ellenőrzése.

/ Vaddisznó (*Sus scrofa*)

Az állomány szabályozása (tervezett apasztása) élőhelykezelés és fegyveres gyérítés együttes alkalmazásával végzendő. A mély fekvésű, mocsári növényzettel benőtt, mezőgazdaságilag nem hasznosított területeket – amennyiben ezt élőhelyvédelmi szempontok nem írják felül – legeltetéssel, kaszálással, esetenként kontrollált égetéssel kell kezelni a vaddisznófészkek felszámolása érdekében. Etetőhelyek létesítése nem megengedett. Ideiglenes szóró csak a nemzeti park-igazgatósággal egyeztetve létesíthető. Fegyveres gyérítés esetén külön hangsúlyt kell fektetni a nőivar szaporodási időszak elején történő hatékony szabályozására. A cél a terület vaddisznó-mentes állapotban tartása, az erdőterületek (mint kezelési egységek) kivételével. Ennek eszközeként az erdőön kívül észlelt egyedek 100%-át el kell távolítani.

/ Aranyakál (*Canis auratus*)

Jelenleg a területen nem fordul elő szaporodó állománya – a célkitűzés ezen állapot vadászati eszközökkel történő fenntartása. Az állomány monitorozása érdekében rendszeres akusztikus felmérés végzendő, ahol a faj felbukkan, aktív beavatkozással az állomány teljes felszámolására kell törekedni.

Róka (*Vulpes vulpes*) és borz (*Meles meles*) esetében elsődleges fontosságú a lakott kotorékok évente történő feltérképezése és rendszeres ellenőrzése. Az élőhelykezelés ez esetben fontos eszköz: elsősorban a (lazább partoldalak miatt) kotorékkészítésre különösen alkalmas, és természetvédelmi szempontból egyébként sem kívánatos árkok és csatornák, egyéb szempontból értéktelen (fátlan) tanyahelyek felszámolásával. Célkitűzés az ismert (feltérképezett) kotorékok legalább 80%-ánál március 1. és május 31. között elvégezni a szükséges gyérítéseket. Kivételt képeznek az egybefüggő természetes vagy tájidegen erdőterületek (KE 9, KE 10). A módszerek közül a specifikus ölcspadk alkalmazása és a kotorékozás, valamint a fegyveres gyérítés megfelelő kombinálása szükséges.

Kártételük miatt folyamatosan szükséges a kóbor kutyák és kóbor macskák gyérítése. A vaddisznóhoz hasonlóan az észlelt egyedek 100%-át el kell távolítani.

A varjúfélék – a szarka (*Pica pica*) és a dolmányos varjú (*Corvus corone*) állományszabályozását a tavaszi fészkelési időszakban szükséges végezni, csalmadárral kombinált élvefogó csapdák alkalmazásával. Mindkét faj esetében évenként fészekkataszter készítenendő, majd az ismert fészkek legalább 80%-ánál el kell végezni a szülőmadarak befogását március 1-től május 31-ig. A fészkelési időszakban a költő párok eltávolításával egyrészt a szaporulat kiiktatható, másrészt a megépített fészkek védett és fokozottan védett madárfajok (erdei fülesbagoly, kék vércse, kerecsensólyom, stb.) számára biztosíthatnak fészkelőhelyet.

A fészkelés után a nyár végi időszakban további csapdázás (létrás élvefogó csapda alkalmazása) válhat szükségessé a területen mozgó állomány nagyságának, jelenlétének függvényében. A csapdázás sikerességéhez opcionálisan csalmadár befogása és tartása javasolt.

INVÁZIÓS NÖVÉNYFAJOK KONTROLLJA

A terület inváziós növények általi veszélyeztetettsége jelentős, ezért fokozott figyelmet igényel az özönfajok monitorozása és kezelése. Az inváziós fajok visszaszorítása érdekében jelenleg is folyik kezelési tevékenység, melynek tapasztalatait az alábbiakban összegezzük.

A legnagyobb problémát a területen a keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) inváziója okozza. Az ezüstfa visszaszorítására alapvetően többféle módszer létezik: vagy traktorral kitépik a földből, és esetlegesen később megtárcsázzák, vagy vegyszeres kezelést alkalmaznak. Ennek során a kivágott cserjék, fák metszéspontját glifozát tartalmú szerrel (pl. medalon) kenik le. Amennyiben lehetőség van rá, a kecskékkal történő rágatás is eredményes lehet.

A selyemkóró (*Asclepias syriaca*) terjedése szintén jelentős problémát okoz. Irtása vegyszeres kezeléssel a leghatékonyabb: szintén glifozát tartalmú szerrel. A szert a levélfelületre kell felvinni, ahonnan felszívódva, a gyökerekig lehatol. A vegyszerezésre közvetlenül a virágzás előtti időszak a leghatékonyabb. A vegyszerezés során ügyelni kell arra, hogy legyen lehetősége a vegyszernek teljesen felszívódni, azaz kerülni kell a tűző napsütöses órákat, így a reggel, vagy a délután a legoptimálisabb.

Többféle előfordul még a területen a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) is. Az aranyvessző kaszálással és legeltetéssel jól visszaszorítható. Ha minimum kétszer történik kaszálás egy évben, az is hatásos lehet, de ha ezen felül lehetőség van sarjülegeltetésre is, akkor a kezelés hatékonyabb.

A bálványfa (*Ailanthus altissima*) is többféle előfordul a területen. Visszaszorítását glifozatos kezeléssel lehet elérni. A kezelés során megsebzik a kérget, majd lekenik. A kezelés augusztus közepétől az első fagyokig történjen meg, a lefelé irányuló anyagáramlás időszakában. A fa ezután lábon szárad.

Az akác (*Robinia pseudo-acacia*) visszaszorítására szintén vegyszeres kezelést alkalmaznak. Jól reagál a vegyszerre, az inváziós növények között a legjobban irtható.

VÍZGAZDÁLKODÁS

A tervezési terület jelölő fajainak előfordulását, természetvédelmi helyzetét a vízborítás mennyisége és időtartama alapvetően meghatározza. Ennek megfelelően a „belvízelvezetés” helyett az érdemi vízgazdálkodás folytatása javasolt a területeket érintő csatornahálózatok és műtárgaik használatával – ez képezi az alapját mindenféle védelmi tevékenységnek és fejlesztésnek.

Az élőhelyek természetes vízkészleteinek megőrzéséhez szükséges a vízelvezető árok és csatornarendszer műszaki és üzemelési felülvizsgálata, egyes árok esetleges megszüntetése. A vízelvezető árok, csatornák, illetve műtárgyak segítségével – az adott év időjárásához igazodva – meg kell oldani az érdemi vízvisszatartást, és a természetvédelmi célokhoz illeszkedő vízkormányzást.

A vízkormányzás biztosításához szükséges a meglévő műtárgyak felújítása, tényleges kezelése, esetleg pályázat keretében történő vízgazdálkodási modellezés végzése és új műtárgyak létesítése.

A települések, lakott helyek szennyvizének tisztítására, a tisztított szennyvíz elvezetésére különös figyelmet kell fordítani. Természetvédelmi célú vízutánpótlást biztosító csatornába ilyen szennyvíz nem juthat.

Javasolt a lokális vízgazdálkodási jelentőségű árok végleges megszüntetése, mert a természetvédelmi célokkal ellentétes módon a szikes élőhelyek lokális vízelvezetését

szolgálják. Átmeneti megoldásként tiltós műtárgyaik zárva tartása vagy homokzsákos elzárás javasolt. A vízjogi engedéllyel nem rendelkező, a Natura 2000 területről vizet elvezető üzemi csatornák, árkok hatását meg kell szüntetni.

A vizes élőhelyek, hosszabb vízborítást, felszín közeli talajvízszintet igénylő élőhelytípusok és a felszíni sófelhalmozódást mutató szikes élőhelyek legalább 1 km-es körzetében ne nyíljon újabb mesterséges állóvíz (víztározó, öntözőgödör stb.). Ezeken a helyeken indokolt az esetlegesen meglévő öntözőgödöröknek a vízzáró réteg helyreállítását eredményező betemetése is.

Az erősen szikes területeken áthaladó, a talajvízzel bizonyítottan közvetlen kapcsolatban álló csatornák vizét a magas talajvízállású időszakban csak havária helyzetben szabad elvezetni.

A vonalas vízi létesítmények karbantartása során biztosítani szükséges a bennük előforduló, vízhez kötődő élőlények – köztük a jelölő fajok – állományainak lehető legnagyobb mértékű túlélését. Ennek módja a félszelvényű kotrások, vagy kotrás helyett hínárkaszállás alkalmazása, vagy kiszélesített és karbantartás nélküli öblök kialakítása, illetve a karbantartás időpontjának megfelelő kiválasztása – (lásd továbbá: a Csatornák, árkok kezelési egységnél leírtakat.)

/ Kiscsengődi (XVI.)-csatorna

A csatorna az érintett terület egység közep-vonalán halad végig, egy mélyületben építették ki és délen véget ér a kJT-t határán belül. Az eredetileg belvízelvezetésre, lecsapolásra létrehozott csatorna vízvisszatartásra felhasználható. Természetvédelmi célú használatának tervezésekor figyelembe kell venni, hogy hatótávolságán belül több szántó is található. Az alsó szakasz magasabban vezet, a meder esése a teljes szakaszán minimális, valamint a legdélibb szakasz melletti területeket nem legeltetik, és kevésbé kaszálják. Mindezek miatt

a medret műtárggyal – legalább egy ponton, a Kökény-tanyánál – mindenképpen szakaszolni kell, hogy havária helyzet nélkül alkalmas legyen a mocsaras-lápos területek vízellátását is biztosítani.

/ XIX/d. csatorna

A kJT északi, Káposztási turjános elnevezésű részén található csatorna nedves gyepeket, láperdőket, lápcserjéseket keresztez. Nyugati irányban két oldalcsatornája nyúlik ki, melyek lehetőséget adnak, hogy a késő őszi-téli időszakban a lehető legmagasabb vízszintet biztosítsák a területen. A legeltetett gyepeken a tavasz folyamán a folyamatos, lassú vízelvonást kell elérni. A kis szintkülönbségből adódó lassú elfolyás miatt ki kell dolgozni az eredményre vezető műszaki megoldást. A csatornának a fülöpszállási bekötőtől délre vezető szakasza a terület széléhez közel, a legmélyebb vonulatban halad.

/ XIV. csatorna

A legnagyobb terület egység legjelentősebb csatornája, amely a területen ered és közvetlen kapcsolatban áll a DVCs-vel. Oldalcsatornáival együtt a mélyfekvésű terület belvizeinek elvezetésére hozták létre, jelenleg vízvisszatartásra műtárgyak hiányában korlátozottan használható. Hatása a terület egységet behálózó, kapcsolódó és különálló csatornákkal együtt érvényesül. Tekintettel arra, hogy jelentős vízigényű és jó természetességű élőhelyek legfeljebb kis kiterjedésben, csak közvetlenül a csatornák mellett vannak, szikes élőhelyek pedig nincsenek, specifikus vízkormányzási előírás nem tehető.

/ III. övcsatorna (Kolon-tói)

A Soltszentimrétől északra elnyúló terület egység peremén húzódó csatorna kis hatást gyakorol a kJT-re, kezelésére speciális előírást nem lehet tenni.

3.2.1.3. Gazdálkodáshoz köthető specifikus javaslatok

A 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, de jogszabály eltérő rendelkezése hiányában, kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és az adottságok alapján ajánlást tegyenek a jövőben kívánatos gazdálkodásra. Ennek érdekében olyan előírás-javaslatokat fogalmaznak meg itt, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeni támogatási programok kidolgozásához.

A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási rendeleteken keresztül, önkéntes vállalat formájában válik kötelezővé. Más előírások esetében a kötelező jelleget értelemszerűen az azokat megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

3.2.2. ÉLŐHELYREKONSTRUKCIÓ ÉS ÉLŐHELYFEJLESZTÉS

A javasolt kezelések egy része élőhelyfejlesztésekre és élőhelyrekonstrukcióra irányul:

- » jellegtelen, kiszáradóban lévő üde gyepekből a vízellátás biztosításával/vízállapot helyreállításával + megfelelően tervezett legeltetéses, kaszálásos hasznosítással, fajgazdag mocsárrétek, láprétek rekonstrukciója,
- » felesleges vízelvezető árok megszüntetése, töltések elbontása,
- » feleslegessé váló kerítések, romos épületek elbontása, eltávolítása,
- » inváziós fás- és lágyszárú fajok eltávolítása a gyepterületekről.

3.2.3. FAJVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

Általánosságban a terület jelölő fajainak kedvező természetvédelmi helyzete az élőhelyek kezelésével, azaz:

- » a természetes vagy ahhoz közeli hidrológiai viszonyok helyreállításával (vízelvezetések megszüntetése, szabályozhatóvá tétele, vízviszatartás, érdemi vízkormányzás a jelenlegi műtárgyak segítségével, stb.),
- » az alkalmazkodó, fenntartható, az élőhelyi változatosság irányába ható rét-, illetve legelőgazdálkodás megvalósításával,
- » az inváziós fajok visszaszorításával, illetve az élőhelyeket/fajokat károsító vadak állományszabályozásával javarészt biztosítható.

A további lehetséges specifikus fajvédelmi intézkedéseket az alábbiakban foglaltuk össze:

A jelölő kételtű fajok (a vöröshajú unka (*Bombina bombina*), illetve a dunai gőte (*Triturus dobrogicus*)) védelme a tavaszi vízborítással, illetve a tartósan vízzel borított területek fenntartásával megteremthető.

A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) megőrzése szempontjából a vizes élőhelyek fenntartásán túl, a róka predációja tűnik az egyik kulcs tényezőnek. A rókák (és borzok, továbbá kóbor állatok) állományszabályozása a faj lehetőségeit segíti. A teknősfészkek védelmében a legfontosabb fészkelőhelyek felmérése, térképezése, illetve úgynevezett fészkekőr rácsok kihelyezése javasolt.

A jelölő halfajok (*Misgurnus fossilis*, *Umbra krameri*) legfontosabb élőhelyei (KE3) jelentős mértékben fertőzöttek inváziós, idegenhonos halfajok által. Az inváziósok visszaszorítása érdekében javasoljuk a halgazdálkodási tervek felülvizsgálatát, esetlegesen őshonos ragadozó halfajok, elsősorban csuka és leső harcsa telepítését. Mindkét faj kötődik az iszapos aljzathoz, a lágyiszaphoz, ezért a csatornakotrások veszélyeztetik állományukat. Félsszelvényű kotrás esetén is a kimarkolt üledéket közvetlenül a parton kell elhelyezni, hogy a felszínre vergődő lápi póc vagy réti csík vissza tudjon jutni a vízbe.

A lápi póc állományainak fenntartásában célravezető lehet még a kis területű, változatos élőhelyek megőrzése, de segítséget nyújthat mesterséges szaporításuk és telepítésük is olyan élőhelyekre, ahonnan a faj eltűnt, vagy már csak alkalmanként fordul elő.

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és a vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) védelme érdekében kerülni kell a vízállapot hirtelen megváltoztatását. A láp- és mocsárrétek kaszálását 20% kaszátlan terület visszahagyásával kell végezni, ami lehetőség szerint legalább 3m széles kaszátlan sávokat jelent. Legeltetéses gyephasználat esetén alacsony állatsűrűség (0,2 ÁE/ha) és legelészakított területek kialakítása szükséges.

A kiséfűszű aszat (*Cirsium brachycephalum*) megőrzését a belvizes szántók és hasonló pionír-élőhelyek kialakítása mellett, a tisztítókaszálások mellőzésével, illetve a növény magterelését követő elvégzésével lehet biztosítani.

3.2.4. KUTATÁS, MONITOROZÁS

A jelölőfajok közül a lápi póc (*Umbra krameri*) és a réti csík (*Misgurnus fossilis*) állomány-nagyságával, védelmi helyzetével kapcsolatos kutatások elsődlegesek. Célzott adatgyűjtés szükséges a jelölő lepkefajok állomány-nagyságára, populációira vonatkozóan.

A terület vízállapotának változását (talajvíz-szint) folyamatosan monitorozni szükséges.

3.3. JELENLEG MŰKÖDŐ AGRÁRTÁMOGATÁSI RENDSZER

Az erdőborítás relatíve alacsony szintje miatt a Fülöpszállás-Soltszentimre-csengődi lápok kJTt döntő része támogatható terület⁵.

HUKN20009	terület (ha)	arány (%)
Támogatható ter.	2871,39	92,0
Nem támogatható terület	247,44	18,0
Összesen:	3118,83	100,00

A kJTt legnagyobb része a Dunavölgyi-sík MTÉT-en helyezkedik el, a Csengődi-láp terület egység a Homokhátság MTÉT-en, így az egységes területalapú támogatáson (SAPS) felül a Vidékfejlesztési Programban szereplő **agrár-környezetgazdálkodási intézkedések keretében (AKG)** nem csak az ország egész területén igénybe vehető **horizontális** szántó-földi, gyepgazdálkodási és ültetvény-tematikus programcsomagok, hanem a magasabb természetvédelmi hozadékkal és kifizetési összegekkel járó, úgynevezett **zonális tematikus programcsomagok** is elérhetők.

Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetésekre 2015 év végéig lehetett pályázni a VP-4-10.1.1-15 kódszámú pályázat benyújtásával. A kérelmek elbírálása lezajlott, a nyertes pályázatok kihirdetése 2016 májusában történt meg. 2016 folyamán újabb körös AKG kiírás valószínűsíthető, ennek részletei még kidolgozás alatt vannak.

A 2014-2020-AS TÁMOGATÁSI IDŐSZAKBAN A KMT TERÜLETÉN IGÉNYBE VEHETŐ AKG-PROGRAMCSOMAGOK:

/ Horizontális tematikus programcsomagok

Tematikus előíráscsoportok	Kifizetési összeg (€/ha)
Horizontális szántó	270
Horizontális gyep	164
Horizontális ültetvény	
Almatermesűek	958
Egyéb gyümölcsök	723
Szőlő	696
Horizontális nádas	50

/ Zonális tematikus programcsomagok

Tematikus előíráscsoportok	Kifizetési összeg (€/ha)
MTÉT Tűzokvédelmi szántó	439
MTÉT Alföldi madárvédelmi szántó	407
MTÉT Tűzokvédelmi gyep	295
MTÉT Alföldi madárvédelmi gyep	183

A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó kötelező előírásokat a 269/2007 (X. 18.) sz. korm. rendelet tartalmazza. A kompenzációs kifizetésért a Vidékfejlesztési Program vonatkozó pályázatában leírtak szerint (Felhívás kódszáma: VP4-12.1.1-16.) lehet folyamodni. A Natura 2000 gyepek fenntartó hasznosításáért évi 69 EUR/ha kompenzációs kifizetés vehető igénybe.

Az 50%-nál kisebb arányban állami vagy önkormányzati tulajdonban lévő Natura 2000 erdőterületekre a VP4-12.2.1-16 kódszámú pályázat alapján kapható vissza nem térítendő kompenzációs támogatás az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően, évente 41-237 EUR/ha mértékben.

A terület erdeinek mintegy fele magántulajdon, ezeken a területeken az erdőkörnyezetvédelmi célprogramok kifizetési igénybe vehetők a 124/2009 (IX. 24) sz. FVM rendelet alapján. Az igénylés mértéke nem ismert.

⁵ MePAR 2014

Felhasznált irodalom⁶

- ÁNGYÁN József et al. (2009) Magas természeti értékű területek programja – 2009. Tájékoztató gazdálkodóknak. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, 2009.
- BIHARI Zoltán et al. (2007): Magyarország emlőseinek atlasza. Kossuth Kiadó, Budapest.
- BÖLÖNI János, MOLNÁR Zsolt, KUN András (szerk) (2011) Magyarország élőhelyei ÁNÉR 2011. MTA ÖBKI, Vácrátót.
- DEMETER András (szerk.) (2002): Natura 2000 – Európai hálózat a természeti értékek megőrzésére. Öko Rt, Budapest.
- FEKETE G., MOLNÁR Zs. és HORVÁTH F. (szerk.) (1997): Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer II. A magyarországi élőhelyek leírása, határozója és a Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, ISBN 963 7093 45 1
- FORRÓ László (szerk.) (2007) A Kárpát-medence állatvilágának kialakulása. Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest.
- FÜLÖP Gyula és SZILVÁCSKU Zsolt (2000): Természetkímélő módszerek a mezőgazdaságban. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Eger.
- HADARICS T., ZALAI T. (szerk.) (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.
- KIRÁLY Gergely et al. (szerk.) (2008) Magyarország földrajzi kistájainak növényzete. MTA ÖBKI, Vácrátót.
- LIFE – Managing Habitat for Birds (2012) European Union, 2012
- LOVÁSZI Péter (szerk.) (2002): Javasolt különleges madárvédelmi területek Magyarországon. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.
- STANDOVÁR Tibor és PRIMACK, Richard B. (2001) A természetvédelmi biológia alapjai. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt, Budapest

---

INTERNETES FORRÁSOK

- » www.mme.hu
- » www.mme-monitoring-hu
- » www.natura.2000.hu
- » www.novenyztetiterkep.hu
- » www.termeszetvedelem.hu
- » www.termeszetvedelmikezeles.hu
- » www.vizeink.hu
- » www.ksh.hu

---

⁶ Az irodalomjegyzékben nem szerepelnek mindazon tervezési anyagok, dokumentációk, amelyeket a fenntartási terv vagy a megalapozó dokumentáció egyéb fejezeteiben tételesen felsorolunk, illetve hivatkozunk.

